

Justitieutskottets betänkande

2024/25:JuU29

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. brottsbalken och offentlighets- och sekretesslagen.

Lagändringarna syftar till att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier och innebär i huvudsak följande. Det straffrättsliga skyddet för tjänstemän och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner moderniseras och stärks. Detta görs bl.a. genom skärpta straffskalor och genom ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman. Vidare införs det ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämna beslutsfattarens namn i skriftliga underrättelser om beslut. Dessutom stärks sekretessen för uppgifter i bl.a. personaladministrativ verksamhet.

Genom lagändringarna införs det också en ny forumregel för brottmål som innebär att åtal där handlingarna innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter ska tas upp av Stockholms tingsrätt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2025.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns fyra reservationer (C, MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:141 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.

Fem yrkanden i följdmotioner.

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden.....5

 Bakgrund5

 Ett starkare skydd för offentliganställda8

Reservationer24

 1. Lagförslaget om ändringar i brottsbalken, punkt 1 (MP).....24

 2. Exponering av beslutsfattares namn, punkt 3 (C)25

 3. Utvärdering, punkt 4 (C)26

 4. Utvärdering, punkt 4 (MP)26

Särskilt yttrande.....28

 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och
 trakasserier m.m. (V).....28

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....29

 Propositionen29

 Följdmotionerna29

 Motion från allmänna motionstiden 2024/2530

Bilaga 2

Regeringens lagförslag31

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslaget om ändringar i brottsbalken

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:141 punkt 1 och avslår motionerna

2024/25:2233 av Johanna Rantsi (M) och

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (MP)

2. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,

2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),

3. lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:141 punkterna 2–4.

3. Exponering av beslutsfattareshamn

Riksdagen avslår motion

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 2.

Reservation 2 (C)

4. Utvärdering

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 1 och

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3.

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

Stockholm den 13 maj 2025

På justitieutskottets vägnar

Teresa Carvalho

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Heléne Björklund (S), Pontus Andersson Garpvall (SD), Petter Löberg (S), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Adam Marttinen (SD), Mattias Vepsä (S), Fredrik Kärrholm (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Katja Nyberg (SD), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L) och Mats Hellhoff (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2024/25:141 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Två motioner med totalt fem yrkanden har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas även ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2024/25. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Riksdagen har tidigare gjort flera tillkännagivanden till regeringen i frågor om skyddet för offentliganställda mot bl.a. våld och hot. I betänkandet behandlar utskottet även regeringens redovisning av åtgärder med anledning av tillkännagivanden som regeringen anser är slutbehandlade i och med förslagen i propositionen eller de andra åtgärder som redovisas där.

Utskottets överväganden

Bakgrund

Arbetsgivarens arbetsmiljöansvar

Arbetsgivaren har ett ansvar för att organisera arbetet och skapa förutsättningar för en god arbetsmiljö på arbetsplatsen. I det ansvaret ingår att förebygga och hantera våld, hot och trakasserier mot personalen. Ansvaret styrs av arbetsmiljölagen (1977:1160), som kompletteras av föreskrifter och allmänna råd utfärdade av Arbetsmiljöverket.

Enligt arbetsmiljölagen ska arbetsgivaren vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall (3 kap. 2 §). Arbetsgivaren ska också bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete, vilket innebär en skyldighet att systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta. (Se 3 kap. 2 a §.)

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:2) om planering och organisering av arbetsmiljöarbete finns bestämmelser med preciserade krav för det systematiska arbetsmiljöarbetet. Föreskrifternas 5 kap. tar sikte på våld och hot om våld. Där regleras frågor om åtgärder, larm, ensamarbete och uppföljande åtgärder. När det gäller den förstnämnda frågan om åtgärder ställer föreskrifterna bl.a. upp krav på att arbetsgivaren ska

1. ordna arbetet så att risken för våld, eller hot om våld, förebyggs så långt som möjligt
2. ha särskilda säkerhetsrutiner för det arbete som kan medföra risk för våld, eller hot om våld
3. följa upp säkerhetsrutinerna, och uppdatera dem om något ändras, så att de alltid är aktuella.

Vidare ska arbetsgivaren se till att arbetstagarna får särskilt stöd och handledning vid arbete där det finns risk för återkommande våld eller hot om våld. Arbetsgivaren ska också se till att arbetsplatser placeras, utformas och utrustas så att risken för våld eller hot om våld så långt som det är möjligt förebyggs.

Det straffrättsliga skyddet för offentliganställda

Brottsbalkens 17 kap. innehåller en särskild reglering av brott som riktar sig mot allmän verksamhet och som bl.a. skyddar intresset av att sådan verksamhet kan bedrivas obehindrat. Regleringen omfattar följande brott mot tjänstemän:

- våld eller hot mot tjänsteman (17 kap. 1 § första stycket)

- grovt våld eller hot mot tjänsteman (17 kap. 1 § andra stycket)
- förgripelse mot tjänsteman (17 kap. 2 § första stycket)
- grov förgripelse mot tjänsteman (17 kap. 2 § andra stycket)
- våldsamt motstånd (17 kap. 4 §, där dock ordet tjänsteman inte nämns i den nuvarande lydelsen av bestämmelsen).

Brotten mot tjänstemän tar sikte på tjänsteutövning i Sverige. Dock ska tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen vara skyddade i sin tjänsteutövning på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning (17 kap. 6 §).

Brotten våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman samt grov förgripelse mot tjänsteman är kriminaliserade även som försöks-, förberedelse- och stämplingsbrott (17 kap. 16 §).

Brotten mot tjänstemän anknyter i stor utsträckning till begreppet myndighetsutövning. Med myndighetsutövning avses beslut och åtgärder som är ett uttryck för samhällets maktbefogenheter gentemot enskilda. Det avser åtgärder som gäller utövandet av en befogenhet att för enskilda bestämma om förmåner, rättigheter, skyldigheter eller andra jämförbara förhållanden, eller ingrepp i enskildas frihet eller egendom (se bl.a. rättsfallet NJA 2016 s. 880).

I 17 kap. 5 § första stycket brottsbalken utsträcks det straffrättsliga skyddet till förmån för vissa ytterligare personkategorier som i detta avseende ska anses jämställda med utövare av myndighet. Det gäller dels den som enligt särskild föreskrift ska ha samma skydd som den som utövar myndighet (t.ex. väktare), dels den som är eller har varit kallad att biträda förrättningsman vid en åtgärd som omfattas av skydd som är förenat med myndighetsutövning.

Sedan den 1 augusti 2023 gäller straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman samt grova sådana brott även när någon förgriper sig mot en utövare av viss samhällsnyttig funktion i hans eller hennes tjänsteutövning (17 kap. 5 § andra stycket). Med utövare av viss samhällsnyttig funktion avses hälso- och sjukvårdspersonal, socialtjänstpersonal, räddningstjänstpersonal samt utbildningspersonal inom skolväsendet och högskolan.

Ett särskilt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet

I januari 2020 infördes ett särskilt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet genom ett nytt, gradindelat brott om sabotage mot blåljusverksamhet i 13 kap. 5 c § brottsbalken (prop. 2018/19:155, bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). Lagändringen var en följd av de återkommande angrepp på polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård som skett runt om i landet. Den som angriper eller på annat sätt stör polisverksamhet, räddningstjänst eller ambulanssjukvård – genom att t.ex. använda våld eller hot om våld mot verksamhetens personal – döms för brottet, om gärningen är ägnad att allvarligt försvåra eller hindra utryckningsverksamhet eller brottsbekämpande verksamhet. Straffet för sabotage mot blåljusverksamhet är fängelse i högst fyra år och för grovt sådant brott fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid.

Tidsbegränsade regler om stärkt skydd för vissa polisanställda

Efter att regeringen hösten 2023 uppmärksammats på att polisanställda som arbetar mot den organiserade brottsligheten i hög grad är utsatta för olika typer av angrepp, som bl.a. syftar till att hindra dem från att fatta vissa beslut, tog regeringen skyndsamt fram förslag till en tidsbegränsad reglering för att stärka skyddet för denna grupp (prop. 2023/24:102). Lagändringarna trädde i kraft den 30 april 2024 (bet. 2023/24:JuU28, rskr. 2023/24:163). Den nya regleringen innebär att polisanställda som arbetar mot den organiserade brottsligheten i vissa fall kan använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder samt att sekretess gäller för uppgifter som kan bidra till upplysning om identiteten på den anställde (28 a § polislagen [1984:387] och 18 kap. 7 a § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). Regleringen gäller t.o.m. den 29 april 2029.

Utredningsförslag om ett stärkt skydd för personuppgifter som offentliggörs i söktjänster

Utredningen om ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrande-frihetsområdet hade i uppdrag att se över grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden (dir. 2023:145). Syftet var att stärka skyddet för den personliga integriteten när personuppgifter offentliggörs i sådana söktjänster. I direktiven lyfte man bl.a. upp problemet att den information som är tillgänglig genom söktjänsterna kan användas för att kartlägga offentliganställda för att sedan genom hot eller på annat sätt försöka påverka de beslut som de fattar i tjänsten. Utredningens uppdrag redovisades i november 2024 genom betänkandet Personuppgifter och mediegrundlagarna (SOU 2024:75). Betänkandet har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet.

Riksdagens tillkännagivanden om skydd för offentliganställda

Riksdagen har vid två tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om en särskild brottsrubricering för brottet våld mot tjänsteman (bet. 2016/17:JuU16, rskr. 2016/17:211 och bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). Av tillkännagivandena följer att våld mot tjänsteman ska ges en egen brottsrubricering där straffet ska vara minst fängelse i sex månader (bet. 2016/17:JuU16 s. 54 och bet. 2019/20:JuU8 s. 18).

Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anförde om skärpta straff för angrepp mot väsentliga samhällsfunktioner såsom akut-mottagningar (bet. 2017/18:JuU14, rskr. 2017/18:240). Enligt tillkännagivandet ska våld mot personal inom hälso- och sjukvården och andra vitala samhällsfunktioner ha ett minimistraff på sex månaders fängelse (bet. 2017/18:JuU14 s. 50).

Riksdagen har också gjort ett tillkännagivande om straffrättsligt skydd för Tullverkets och Kustbevakningens personal (bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). Tillkännagivandet går ut på att Tullverkets och Kustbevakningens personal bör omfattas av samma straffrättsliga skydd som poliser (bet. 2019/20:JuU8 s. 17).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anfört om ytterligare åtgärder för att göra polisens arbetsmiljö säkrare (bet. 2020/21:JuU3, rskr. 2020/21:57). Enligt tillkännagivandet bör regeringen ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett underlag som allsidigt belyser polisers utsatthet för brott och därefter återkomma med förslag på åtgärder för att göra arbetsmiljön säkrare för poliser i yttre tjänst (bet. 2020/21:JuU3 s. 10).

Slutligen har riksdagen riktat ett tillkännagivande till regeringen om ett förstärkt skydd för polisers personuppgifter (bet. 2020/21:JuU41, rskr. 2020/21:389). Av tillkännagivandet följer att skyddet för poliser behöver förstärkas, bl.a. genom att polisers personuppgifter ges ett starkare skydd i OSL (bet. 2020/21:JuU41 s. 33).

Ett starkare skydd för offentliganställda

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag om ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m. Därmed avslår riksdagen motionsyrkanden om bl.a. delvis avslag på lagförslaget om ändringar i brottsbalken.

Vidare avslår riksdagen motionsyrkanden om exponering av beslutsfattares namn och om en utvärdering av vissa av de nya bestämmelserna.

Jämför reservation 1 (MP), 2 (C), 3 (C) och 4 (MP).

Propositionen

I propositionen konstaterar regeringen att offentliganställda i hög grad är utsatta för våld, hot och trakasserier. Utsattheten har ökat över tid och förekommer inom i princip hela förvaltningen. Regeringen framhåller att brott och andra otillbörliga gärningar som begås mot en person på grund av hans eller hennes tjänsteutövning är ett angrepp inte bara mot den som utsätts utan i förlängningen även mot demokratin och samhället som sådant. Det går enligt regeringen inte att bortse från att det finns offentliganställda som medvetet eller omedvetet underlåter att vidta tjänsteåtgärder eller fatta korrekta beslut av rädsla för att utsättas för t.ex. trakasserier. Det innebär att grundläggande principer om objektivitet, legalitet och likabehandling sätts åt sidan.

Vidare konstaterar regeringen att frågan om våld, hot och trakasserier i arbetslivet spänner över många områden inom samhället. En central del utgörs av arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön, i vilket det ingår att förebygga och

hantera våld, hot och trakasserier mot personalen. Förebyggande och trygghetsskapande åtgärder från arbetsgivarens sida utgör ett mycket viktigt medel för att minska personalens utsatthet. Problembilden i fråga om offentliganställdas utsatthet är dock mångfasetterad och behöver belysas i olika sammanhang och ur skilda perspektiv. Även om arbetsgivaransvaret är en viktig del i det arbetet står det enligt regeringen klart att problemet kan behöva adresseras även genom åtgärder på andra områden, t.ex. genom förändringar av det straffrättsliga regelverket. Att stärka skyddet för offentliganställda är enligt regeringen ett angeläget och pågående arbete som alltså kräver åtgärder inom flera olika områden. Regeringen lyfter fram att det under senare år har genomförts flera lagändringar som syftar till ett stärkt skydd för offentliganställda och att ett utredningsförslag som har bäring på frågan för närvarande bereds (se ovan under rubriken Bakgrund).

Regeringen föreslår nu att det straffrättsliga skyddet i brottsbalken för tjänstemän och utöware av vissa samhällsnyttiga funktioner ska moderniseras och stärkas, att det ska införas ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämnas beslutsfattarens namn i skriftliga underrättelser och att sekretessen i bl.a. personaladministrativ verksamhet ska stärkas.

I propositionen föreslår regeringen även att åtal där handlingarna innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter ska tas upp av Stockholms tingsrätt.

Förslagen innebär närmare följande.

Ett starkare skydd för tjänstemän mot våld eller hot

Tydligare hänvisning till myndighetsutövning

Regeringen föreslår att tillämpningsområdet för brotten våld eller hot mot tjänsteman ska tydliggöras. Brotten ska omfatta angrepp som sker vid myndighetsutövning och angrepp för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen. Användningen av uttrycket ”vid myndighetsutövning” i stället för dagens snävare ”i myndighetsutövning” syftar till att lagtexten ska överensstämma med de befintliga förarbetsuttalandena till bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman och hur bestämmelsen i allmänhet har kommit att förstås och tillämpas. Innebörden är att t.ex. ett hämndangrepp inte behöver kunna härledas till en åtgärd som i sig utgör myndighetsutövning för att omfattas av bestämmelsen. Det kan också röra sig om vissa andra handlingar som står i ett nära tidsmässigt och funktionellt samband med myndighetsutövningen, såsom handläggningsåtgärder eller faktiskt handlande som föregår eller följer efter själva myndighetsutövningen.

Regeringen föreslår också att bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman ska moderniseras språkligt.

Ett utvidgat straffrättsligt skydd vid hot mot tjänsteman

Den befintliga bestämmelsen om hot mot tjänsteman är avgränsad till hot om våld på tjänstemannen. Regeringen föreslår att tillämpningsområdet för bestämmelsen ska utvidgas till att avse hot om brottslig gärning.

Regeringen förtydligar att med hot om brottslig gärning avses vad tjänstemannen uppfattar som ett påstående om att ett brott kommer att utföras. Hot om alla slags brottsliga gärningar omfattas, men för straffansvar bör det enligt regeringen normalt krävas att det avser ett brott som inte tillhör de allra lindrigaste. Även förtäckta hot, där den brottsliga gärningen på något sätt antyds, kan utgöra ett sådant hot om brottslig gärning som avses i bestämmelsen. Sålunda kan hot om våld, om skadegörelse och om allvarigare fridsbrott utgöra hot mot tjänsteman även om hoten uttalas förtäckt. Hot om brottslig gärning som rör exempelvis tjänstemannens anhöriga eller egendom omfattas av bestämmelsen under förutsättning att hotet riktas mot tjänstemannen.

Straffskolorna skärps

Regeringen anser att straffskalan för grovt våld eller hot mot tjänsteman tydligare behöver återspegla allvaret i hot och våld som riktar sig mot tjänstemän vid deras myndighetsutövning och att sådana gärningar bör tillmätas ett högre straffvärde än vad som är fallet i dag. Regeringen hänvisar också till att det i senare tids lagstiftning har anförts att betydande straffskärpningar är ändamålsenliga åtgärder mot särskilt straffvärda beteenden. Regeringen föreslår därför att minimistrafet för grovt våld eller hot mot tjänsteman ska höjas från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader. Även straffmaximum för dessa brott ska höjas, från fängelse i sex år till fängelse i åtta år. Därigenom anpassas bestämmelsen till andra allvarliga brott med liknande skyddsintressen, och det markeras tydligt att straffvärdet för grovt våld eller hot mot tjänsteman är att anse som högre än det våld eller hot som ingår i gärningen i sig.

I och med de föreslagna ändringarna i straffskalan för grovt brott bör enligt regeringen maximistrafet höjas även för brott av normalgraden. Enligt regeringen är en sådan höjning motiverad för att straffskalan ska bli tillräckligt dynamisk för att inrymma olika gärningar av varierande svårighetsgrad. En höjning av straffmaximum ligger också i linje med andra förändringar som skett under senare tid samt fyller den funktionen att den klargör brottets relation till andra brott. Regeringen föreslår därför att maximistrafet för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden ska höjas från fängelse i två år till fängelse i tre år. Konsekvensen att det blir en ökad överlappning mellan straffskalorna för våld eller hot mot tjänsteman av normalgraden respektive grovt brott talar enligt regeringen inte mot en maximihöjning för brott av normalgraden.

Angrepp mot tjänsteman – ett starkare skydd mot trakasserier

Förgripelsebrottet moderniseras och rubriceras som angrepp mot tjänsteman

Regeringen föreslår att det straffrättsliga skyddet ska stärkas för trakasserier som riktar sig mot tjänstemän. Regeringen konstaterar att det befintliga brottet

förgripelse mot tjänsteman tar sikte på andra gärningar än våld eller hot om våld. Brottet ger ett förstärkt straffrättsligt skydd mot otillbörliga gärningar, som i och för sig kan vara straffbara enligt andra bestämmelser i brottsbalken, när de har anknytning till en tjänstemans myndighetsutövning och medför lidande, skada eller annan olägenhet för tjänstemannen. Enligt regeringen är det tydligt att bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman infördes i en tid när samhället och brottsligheten såg annorlunda ut än i dag. Regeringen föreslår därför att brottet förgripelse mot tjänsteman ska byta rubricering till angrepp mot tjänsteman och att brottsbestämmelsen ska förtydligas, moderniseras och anpassas till dagens problembild.

Myndighetsbegreppet och vem som ska skyddas

Regeringen föreslår att brottet angrepp mot tjänsteman ska omfatta gärningar vid myndighetsutövning och gärningar som syftar till att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen. Genom uttrycket ”vid myndighetsutövning” i stället för dagens ”i myndighetsutövning” tydliggörs att åtgärden inte i sig behöver utgöra myndighetsutövning, men att den ska ha samband med eller utgöra ett led i myndighetsutövning (jfr ovan om en tydligare hänvisning till myndighetsutövning vid våld eller hot mot tjänsteman).

Vidare föreslår regeringen att det ska förtydligas i lagtexten att även gärningar som riktas mot tjänstemannens närstående i det angivna syftet omfattas av straffansvar. Dessutom ska tillämpningsområdet för brottet utvidgas på så sätt att gärningar som riktar sig mot en tjänsteman efter det att han eller hon har lämnat sin anställning också ska omfattas.

Brottsliga gärningar utgör angrepp mot tjänsteman även utan en påvisad effekt

Regeringen föreslår att bestämmelsen om angrepp mot tjänsteman ska omfatta brottsliga gärningar vid en tjänstemans myndighetsutövning eller mot en tjänsteman eller dennes närstående för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen. Det kan t.ex. handla om olika slags fridsbrott enligt 4 kap. brottsbalken. Till skillnad från vad som i dag krävs för förgripelse mot tjänsteman ska det i sådana fall inte krävas att gärningen, förutom att vara brottslig, dessutom har lett till en påvisad effekt i form av lidande, skada eller annan olägenhet.

Även andra otillbörliga gärningar, dvs. som i sig inte är brottsliga, ska liksom i dag kunna omfattas av straffansvar under förutsättning att de har medfört en påvisad effekt.

Kvalifikationsgrunder för grovt brott införs

För att säkerställa att vissa försvårande omständigheter får ett tydligt genomslag föreslår regeringen att det ska införas särskilda kvalifikationsgrunder för brottet grovt angrepp mot tjänsteman. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- har innefattat våld av allvarligt slag mot tjänstemannens närstående

- har innefattat hot mot tjänstemannens närstående som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag
- har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada eller
- annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

Straffskalorna skärps

Regeringen anför att brottet angrepp mot tjänsteman kommer att rymma gärningar av olika svårhetsgrad och att det kan innebära mycket allvarliga kränkningar av enskilda och allmänna intressen. Det högsta straffet för angrepp mot tjänsteman bör därför enligt regeringen i allmänhet inte vara lägre än det högsta straffet för de vanligaste underliggande brotten. Regeringen föreslår därför att straffskalan för angrepp mot tjänsteman ska vara böter eller fängelse i högst två år. Detta innebär en höjning av nuvarande straffmaximum på fängelse i sex månader för förgripelse mot tjänsteman. Enligt regeringen framstår förslaget som proportionerligt i förhållande till straffskalorna för exempelvis normalgraderna av olaga tvång, olaga hot och skadegörelse. Genom den föreslagna straffskalan kan och bör enligt regeringen en mer nanserad straffvärdebedömning göras än i dag, och böter bör förbehållas de lindrigaste gärningarna.

Utöver de nya kvalifikationsgrunderna för grovt brott (se ovan) föreslår regeringen att straffskalan för grovt angrepp mot tjänsteman ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Även detta innebär en skärpning av den nuvarande straffskalan, som är fängelse i högst fyra år. Höjningen av straffminimum framstår enligt regeringen som proportionerlig och ändamålsenlig i förhållande till straffminimum för andra grova brott med hot- och tvångsinslag och för de underliggande brott som kan aktualiseras. Genom en höjning av maximistraffet uppnår man i sin tur en överensstämmelse med straffskalan för bl.a. grov skadegörelse, som är en sådan gärning som kan utgöra grovt angrepp mot tjänsteman.

Regeringen framhåller att de föreslagna förändringarna i straffskalan ska ses som en generell uppgradering av straffvärdet.

Förstadier till brottet angrepp mot tjänsteman ska kriminaliseras

Regeringen föreslår att försök, förberedelse och stämpling till angrepp mot tjänsteman av normalgraden ska kriminaliseras. Genom en sådan utsträckning av straffansvaret anser regeringen att de rättsvårdande myndigheterna ges bättre möjligheter att tidigt ingripa mot personer som är i färd med att begå angrepp mot en tjänsteman. Enligt regeringen har regleringen en praktisk betydelse vid t.ex. förstadier till skadegörelse eller brott mot en närstående med det syfte som anges i bestämmelsen om angrepp mot tjänsteman.

Ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman införs

Ett förstärkt skydd vid förolämpningar mot tjänstemän

Regeringen konstaterar att bestämmelserna om brott mot tjänstemän i 17 kap. brottsbalken till sina konstruktioner är sådana att de kriminaliserar och kvalificerar gärningar som redan kan vara straffbara enligt andra bestämmelser i brottsbalken. Enligt den befintliga straffbestämmelsen om förolämpning i 5 kap. 3 § brottsbalken döms den som riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan för det brottet om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet. Straffskalan är böter, eller om brottet är grovt, böter eller fängelse i högst sex månader. Brottet förolämpning får som huvudregel inte åtalas av någon annan än målsäganden (5 kap. 5 § brottsbalken). Om målsäganden anger brottet till åtal får dock åklagaren väcka åtal om det anses påkallat från allmän synpunkt, s.k. särskild åtalsprövning, i vissa fall. Det gäller bl.a. om åtalet avser förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning.

Regeringen påpekar att det fram till 1976 fanns en särskild bestämmelse i 17 kap. brottsbalken om missfirmelse mot tjänsteman, där brottsbeskrivningen helt anknöt till förolämpningsbrottet i 5 kap. 3 § brottsbalken. Den särskilda bestämmelsen upphävdes bl.a. eftersom behovet av ett sådant straffrättsligt skydd ansågs tillgodosett genom den allmänna straffbestämmelsen om förolämpning. I dagsläget framgår det därmed inte direkt av lagtexten att en förolämpning mot en tjänsteman berör ett dubbelt skyddsintresse.

Regeringen framhåller att kränkande yttranden och tillmälen är en av de vanligaste formerna av trakasserier som offentliganställda utsätts för. Förolämpningar riktar sig ofta mot tjänstemän i samband med myndighetsutövning, t.ex. vid ingripanden eller andra verkställande åtgärder, eller när enskilda delges beslut eller annan information. Det kan vara fråga om grovt nedsättande uttalanden som även skapar ordningsstörningar och försvårar för den enskilda tjänstemannen att utföra sitt arbete i en viss situation. Syftet kan vara att påverka, hämnas eller få tjänstemannen ur balans i samband med tjänsteutövningen. Grovt kränkande yttranden och innehåll förekommer också genom e-postmeddelanden och brev som en följd av myndighetsutövningen, eller som en hämnd för densamma. Teknikutvecklingen gör vidare att tjänstemän trakasseras och kränks på andra sätt än tidigare, t.ex. genom fler kanaler eller genom större mängder av meddelanden. Samtidigt förekommer det relativt få lagföringar för förolämpningar varje år, vilket utifrån den rådande problembilden ger anledning att tro att anmälningsbenägenheten för den här typen av brottslighet är låg.

Enligt regeringen utgör förolämpningar ett angrepp i tjänsten som försvårar myndighetsutövningen. Förolämpningarna innebär därmed inte bara ett angrepp på tjänstemannens självkänsla och värdighet utan även mot verksamheten i sig. De utgör ett störande av allmän verksamhet på samma sätt som våld, hot och andra angrepp som i dag regleras i 17 kap. brottsbalken. Som man har konstaterat i äldre förarbeten kan förolämpningar, hot och våld i

praktiken övergå i varandra utan någon skarp gräns. Regeringen anser därför att förolämpning mot tjänsteman bör ses som ett brott mot både enskilda och allmänna intressen.

För att komma till rätta med problembilden anser regeringen att det straffrättsliga skydd som finns i dag mot förolämpningar, genom de allmänna bestämmelserna i brottsbalken om ärekränkingsbrott, behöver förstärkas genom en reglering i 17 kap. brottsbalken. Ett tydligt syfte med en sådan kriminalisering är alltså att det ska kunna beaktas att brottet är ett angrepp mot både enskilda och allmänna intressen.

Regeringen föreslår därför att det ska införas ett nytt brott i brottsbalken, förolämpning mot tjänsteman, vilket närmast innebär att det tidigare brottet missfirmelse mot tjänsteman återinförs.

Bestämmelsens omfattning

Regeringen anser att brottsbeskrivningen för det nya brottet förolämpning mot tjänsteman ska utgå från rekvisiten för förolämpning i 5 kap. 3 § brottsbalken. Detta innebär att den som angriper en tjänsteman vid hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen, genom att rikta beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot tjänstemannen, ska dömas för brottet om gärningen är ägnad att kränka tjänstemannens självkänsla eller värdighet.

Regeringen framhåller bl.a. att det, som vid bedömningen av förolämpning enligt 5 kap. 3 § brottsbalken, för straffansvar typiskt sett bör förutsättas att det är fråga om opåkallade angrepp som träffar tjänstemannen på ett mer personligt plan, och inte angrepp som endast är förargande eller olämpliga. Det kan t.ex. vara fråga om kränkande uttalanden som anspelar på någons etniska ursprung, sexuella läggning, könstillhörighet eller på något funktionshinder eller särpräglad drag i utseendet i samband med ett ingripande eller annan myndighetsutövning (jfr prop. 2016/17:222 s. 101).

Åtalsreglering för det nya brottet

Regeringen föreslår att förolämpning mot tjänsteman ska ligga under allmänt åtal utan någon särskild åtalsregel, vilket överensstämmer med vad som gällde i fråga om det tidigare brottet missfirmelse mot tjänsteman. Enligt regeringen kan en sådan åtalsreglering bidra till att kriminaliseringen får ett praktiskt genomslag.

Straffansvaret utsträcks till vissa andra yrkesgrupper i 17 kap. brottsbalken

Enligt regeringens förslag ska straffansvaret för förolämpning mot tjänsteman utsträckas till att omfatta de personer som enligt 17 kap. 5 § första stycket och 6 § brottsbalken jämställs med tjänstemän. Det ska därmed till att börja med omfatta dels den som enligt särskild föreskrift ska åtnjuta samma skydd som är förenat med myndighetsutövning (t.ex. väktare), dels den som är kallad att biträda förrättningsman vid en åtgärd som omfattas av skydd som är förenat

med myndighetsutövning. Även tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska omfattas.

Straffskalan

Regeringen föreslår att straffskalan för förolämpning mot tjänsteman ska vara böter eller fängelse i högst sex månader, vilket överensstämmer med straffskalan för det upphävda brottet missfirmelse mot tjänsteman. Straffskalan bedöms vara tillräckligt dynamisk för att det ska kunna beaktas att det är ett brott mot både enskilda och allmänna intressen, liksom om det i det enskilda fallet finns försvårande omständigheter.

En modernisering av våldsamt motstånd

Regeringen konstaterar att den nuvarande bestämmelsen om våldsamt motstånd inte vållar några praktiska problem i tillämpningen utan att det tvärtom under lång tid har vuxit fram en tydlig praxis i fråga om bestämmelsens tillämpningsområde. Mot den bakgrunden anser regeringen att det inte finns skäl att ändra bestämmelsen i sak men att den däremot ska moderniseras språkligt och redaktionellt. Regeringen föreslår därför att brottet våldsamt motstånd ska omfatta gärningar där någon försöker hindra en tjänsteman vid hans eller hennes myndighetsutövning genom att sätta sig till motvärn eller annars med våld.

Olaga förföljelse – ett starkare skydd mot upprepade trakasserier

Olaga förföljelse i 4 kap. 4 b § brottsbalken tar sikte på den som förföljer en person genom vissa angivna brottsliga gärningar. Om var och en av dessa gärningar har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet döms för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år. Regeringen anför att upprepade trakasserier mot tjänstemän är mycket problematiska. Det förekommer att tjänstemän utsätts för upprepade brott av en och samma person, t.ex. efter det att ett ärende har avslutats. Ett sådant agerande kan i förlängningen vara så påträngande att den utsattes liv påverkas mycket starkt och att personen mer eller mindre bryts ned. Förutom lidandet hos den enskilde innebär det också särskilda risker för offentlig verksamhet. Enligt regeringen måste det även för tjänstemän kunna beaktas att ett brottsligt agerande sker upprepat eller systematiskt.

Regeringen föreslår därför att brotten våld, hot och angrepp mot tjänsteman och försök till ett sådant brott samt brottet förolämpning mot tjänsteman ska läggas till i uppräknningen av brott som kan utgöra olaga förföljelse.

Ett uttryckligt stöd för att utelämna beslutsfattares namn i underrättelser

Förvaltningslagen (2017:900) gäller för handläggning av ärenden hos förvaltningsmyndigheterna, såväl statliga som kommunala (1 § första stycket). I 31 § regleras vad som gäller i fråga om dokumentation av beslut. Av bestämmelsen

följer att det för varje skriftligt beslut ska finnas en handling som visar viss information om beslutet. I 33 § finns i sin tur en bestämmelse om underrättelse om innehållet i ett beslut. Enligt den bestämmelsen ska en myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövt. Om parten får överklaga beslutet ska han eller hon även underrättas om hur det går till och om det funnits avvikande meningar i samband med beslutet. Myndigheten bestämmer hur underrättelsen ska ske, men den ska alltid vara skriftlig om en part begär det.

Regeringen konstaterar att förvaltningslagen inte innehåller något uttryckligt krav på att en underrättelse om beslut ska innehålla namnet på den som har fattat beslutet (jfr 31 och 33 §§). Bestämmelserna i förvaltningslagen om bl.a. god förvaltning (5–8 §§) har dock uppfattats innebära att myndigheter i vissa fall är skyldiga att ange beslutsfattarens namn i en underrättelse om beslut. Regeringen anser för egen del att det i vissa fall, med utgångspunkt i grunderna för god förvaltning, kan finnas skäl för myndigheter att ange beslutsfattarens namn i en underrättelse om beslut. Huruvida så bör ske får dock avgöras utifrån en bedömning i det enskilda fallet. Samtidigt kan det enligt regeringen konstateras att utsattheten för offentliganställda i stort är hög och har ökat över tid och att konsekvenserna av att offentliganställda utsätts för våld, hot och trakasserier är mycket oroande.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att det ska införas en bestämmelse som ger ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämna namn i en skriftlig underrättelse om beslut. Sålunda behöver underrättelsen aldrig innehålla uppgift om en beslutsfattares namn om det kan befaras att personen utsätts för hot, trakasserier eller annan allvarlig olägenhet. Detsamma ska gälla namnet på den som har varit föredragande eller medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Med anledning av att Lagrådet har ifrågasatt värdet av den föreslagna bestämmelsen anför regeringen att en part visserligen har möjlighet att på eget initiativ vända sig till myndigheten och få reda på vem som har fattat det beslut som underrättelsen avser. Regeringen framhåller dock att ett huvudsakligt syfte med förslaget är att begränsa olämpliga ageranden och kontaktförsök från den enskilde som sker i affekt. Genom att fördröja en eventuell kontakt mellan beslutsfattaren och mottagaren av underrättelsen minskar den risken. På det sättet har förslaget förutsättningar att stärka skyddet för offentliganställda när det gäller t.ex. hot och trakasserier. Som utredningens kartläggning visar har Kronofogdemyndigheten uppfattat det som verkningsfullt att minska exponeringen av anställdas namn i underrättelser, och det beskrivs ha haft en positiv inverkan på personalens trygghet. Vidare har merparten av remissinstanserna tillstyrkt förslaget eller inte invänt mot det, och förslaget har även getts ett något vidare tillämpningsområde än utredningens förslag för att göra det mer ändamålsenligt och verkningsfullt. Enligt regeringen är det visserligen svårt att på förhand bedöma hur pass effektiv den föreslagna

ordningen blir, men som också Justitiekanslern har anfört utgör det inte skäl att avstå från att införa den.

Regeringen bedömer sammanfattningsvis att den föreslagna bestämmelsen kan antas leda till en minskad utsatthet för offentliganställda och att den därför bör införas.

Skydd för offentliganställdas uppgifter

Sekretess för uppgifter i personaladministrativ verksamhet

Sekretess till skydd för enskilda i myndigheters personaladministrativa verksamhet regleras i 39 kap. OSL. Offentliganställda har genom regleringen ett visst skydd för uppgifter om sina personliga förhållanden hos anställningsmyndigheten. Myndigheternas personaladministrativa verksamhet rymmer frågor av många olika slag. Tjänstetillsättning, löner, rutiner vid ledighet, disciplinära åtgärder, omplacering av personal och upphörande av anställning är några exempel. Hit hör även verksamhet av mer personalvårdande karaktär.

Regeringen föreslår att sekretessen ska stärkas i personaladministrativ verksamhet för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden hos myndigheter där personalen särskilt kan riskera att utsättas för våld eller lida annat allvarligt men. Regeringen ska få meddela föreskrifter om vilka myndigheter och ärenden som omfattas av den utökade sekretessen. Enligt regeringen kan det t.ex. handla om polis- och åklagarmyndigheter, Kronofogdemyndigheten och myndigheter inom socialtjänsten.

Sekretess för uppgifter om studenter på polisutbildningen

Bestämmelser till skydd för enskilda i utbildningsverksamhet finns i 23 kap. OSL. Regeringen föreslår att sekretessen ska stärkas för uppgifter om enskildas personnummer, födelsedatum, bostadsadress och privata telefonnummer som förekommer i utbildningsverksamhet vid universitet och högskolor som avser grundutbildning till polisman. Förslaget innebär att uppgifterna i fråga får ett motsvarande skydd i utbildningsverksamhet hos lärosätena (polisprogrammet) som i personaladministrativ verksamhet hos Polismyndigheten (aspiranttjänstgöring). Detta ska enligt regeringen försvåra systematiska kartläggningar av framtida poliser och därmed ge polisstudenter ett adekvat skydd.

Sekretessen föreslås gälla i högst femtio år. Den tystnadsplikt som följer av den nya bestämmelsen ska ges företräde framför meddelarfriheten.

En ny forumregel för brottmål där det förekommer säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter

Regeringen föreslår att åtal där handlingarna innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska tas upp av Stockholms tingsrätt. I dessa fall ska åtal mot flera för medverkan till brott inte få väckas vid någon annan domstol än Stockholms tingsrätt. Inte heller ska någon annan domstol än Stockholms tingsrätt i dessa fall få ta upp ett åtal som ska prövas gemensamt med en fråga om häktning.

Någon annan domstol än Stockholms tingsrätt ska inte heller vara behörig i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel när beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål och det i målet förekommer säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Förslaget om en ny forumregel motiveras sammanfattningsvis med att det finns betydande fördelar av såväl praktiska skäl som kostnadsskäl med att dessa mål handläggs av *en* domstol och att starka skäl talar för att den domstolen ska vara Stockholms tingsrätt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 2 juli 2025. För ändringarna i rättegångsbalken, dvs. om en ny forumregel för brottmål där det förekommer säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter, ska äldre föreskrifter tillämpas på åtal som har väckts före ikraftträdandet.

Konsekvenser av förslagen

När det gäller de straffrättsliga förslagens konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet anför regeringen att det kan vara svårt att peka på att en enskild straffrättslig förändring, t.ex. en straffskärpning, har en brottsförebyggande effekt. Regeringen konstaterar att de straffskärpningar som föreslås inte enbart syftar till att tillgodose allmänpreventiva intressen utan även till att säkerställa att utmätta straff är proportionerliga i förhållande till brottens allvar. I likhet med utredningen anser regeringen dock att de straffrättsliga förändringar som föreslås, där straffskärpningar är en viktig del, sammantaget kan ha en brottsförebyggande effekt. Förslagen kan därför förväntas bidra till att minska utsattheten för brottsliga angrepp mot de yrkesgrupper som omfattas. Förslagen kan också väntas bidra till en ökad trygghet och respekt för tjänstemän, detta inte minst då det genom brottet förolämpning mot tjänsteman blir tydligt vad en tjänsteman inte ska behöva tåla i sitt arbete. Brottet förolämpning mot tjänsteman kan också fylla en funktion på så sätt att det blir ett verktyg för att hindra en eskalering av en situation som annars hade kunnat leda till värre följder. Vidare är anmälningsbenägenheten en viktig faktor för att ändringar i det straffrättsliga regelverket ska få effekt. Regeringen bedömer att den tydliga signal förslagen innebär i kombination med att regelverket blir mer ändamålsenligt kan bidra till att också anmälningsbenägenheten ökar.

När det gäller förslaget om minskad exponering av namn konstaterar regeringen att detta syftar till att bidra till att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att den föreslagna bestämmelsen är mer ändamålsenlig än utredningens förslag och att den bör kunna leda till en minskad utsatthet för våld, hot och trakasserier för offentliganställda. Förslaget om minskad exponering av namn kan alltså enligt regeringen förväntas ha en viss brottsförebyggande effekt.

Riksdagens tillkännagivanden

När det gäller riksdagens tillkännagivande om ytterligare åtgärder för att göra polisens arbetsmiljö säkrare (bet. 2020/21:JuU3, rskr. 2020/21:57) anför regeringen att Utredningen om åtgärder för att minska offentliganställdas utsatthet (Ju2022:02) tillsattes bl.a. med anledning av tillkännagivandet. Utredningens betänkande innehåller förslag som bl.a. syftar till att minska polisanställdas utsatthet och stärka skyddet för dem. Betänkandet utgör grund för flertalet av förslagen i propositionen. Genom utredningens kartläggning av utsattheten och de förslag som regeringen lämnar i propositionen anser regeringen att tillkännagivandet tillgodoses. Därmed är tillkännagivandet slutbehandlat.

När det gäller riksdagens tillkännagivande om att Tullverkets och Kustbevakningens personal bör omfattas av ett mer övergripande och heltäckande straffrättsligt skydd och att deras verksamhet därför bör omfattas av brottet sabotage mot blåljuspersonal i 13 kap. 5 c § brottsbalken (bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43) konstaterar regeringen att utredningen inte har lämnat några sådana förslag. I propositionen föreslås dock ett flertal straffrättsliga ändringar som stärker skyddet för tjänstemän vid myndighetsutövning, vilket även omfattar anställda vid Tullverket och Kustbevakningen. Förslagen som gäller 17 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken innebär att bestämmelserna utvidgas och förtydligas. Till följd av detta anser regeringen att anställda vid Tullverket och Kustbevakningen ges ett starkare och mer enhetligt straffrättsligt skydd. Enligt regeringen finns det mot denna bakgrund därutöver inte anledning att vidta de lagstiftningsåtgärder som följer av tillkännagivandet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Regeringen konstaterar att riksdagen i två tillkännagivanden till regeringen har anfört att våld mot tjänsteman ska få en egen brottsrubricering där straffet ska vara minst fängelse i sex månader (bet. 2016/17:JuU16, rskr. 2016/17:211 och bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). I ett tredje tillkännagivande har riksdagen anfört att våld mot personal inom hälso- och sjukvården och andra vitala samhällsfunktioner ska ha ett minimistraff på sex månaders fängelse (bet. 2017/18:JuU14, rskr. 2017/18:240). När det gäller dessa tillkännagivanden pekar regeringen på att sedan augusti 2023 omfattas utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner, såsom hälso- och sjukvårdspersonal, av bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman. Utredningen, som har gjort en saklig och språklig översyn av bestämmelsen, har inte föreslagit att våld mot tjänsteman ska särskiljas från hot mot tjänsteman och i stället ges en egen brottsbeteckning. De ändringar i 17 kap. 1 § brottsbalken som föreslås i propositionen innebär ett starkare straffrättsligt skydd för tjänstemän och vissa samhällsnyttiga funktioner, bl.a. genom en skärpt straffskala för grovt våld eller hot mot tjänsteman och ett skärpt maximistraff för brott av normalgraden. Enligt regeringen finns det mot denna bakgrund sammantaget inte anledning att därutöver vidta de lagstiftningsåtgärder som följer av de nämnda tillkännagivandena. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

När det sedan gäller riksdagens tillkännagivande om förstärkt skydd för polisers personuppgifter (bet. 2020/21:JuU41, rskr. 2020/21:389) anför regeringen att det följer av tillkännagivandet att skyddet för poliser behöver förstärkas, bl.a. genom att polisers personuppgifter ges ett starkare skydd i OSL (bet. 2020/21:JuU41 s. 33). Regeringen har tidigare ansett att tillkännagivandet delvis har tillgodosetts genom förslagen i propositionen Stärkt skydd för vissa polisanställda (prop. 2023/24:102). Enligt regeringen tillgodoses tillkännagivandet nu även genom den möjlighet till förstärkt sekretess i personaladministrativ verksamhet som föreslås i den här aktuella propositionen. Regeringen anser att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Motionerna

Lagförslaget om ändringar i brottsbalken

I kommittémotion 2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå propositionen i den del som avser skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman och grovt angrepp mot tjänsteman samt införande av ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman (yrkande 1). Motionärerna anför bl.a. att det inte finns något behov av dessa straffskärpningar, som heller inte är ändamålsenliga eller evidensbaserade i sig.

I samma motion begär motionärerna också ett tillkännagivande till regeringen om att förebyggande åtgärder och arbetsmiljöinsatser måste vara en central del av arbetet för att skydda offentliganställda (yrkande 2).

I motion 2024/25:2233 begär Johanna Rantsi (M) ett tillkännagivande till regeringen om att bekämpa hat, hot och våld mot offentliganställda genom att överväga ett starkare straffrättsligt skydd för sådana anställda.

Exponering av beslutsfattares namn

I kommittémotion 2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör låta utreda ett bredare skydd för offentliganställda när det gäller exponering av beslutsfattares namn. Enligt motionärerna är regeringens förslag om beslutsfattares namn i underrättelser inte tillräckligt långtgående, och man bör därför utreda hur fler offentliganställda kan få samma skydd mot den organiserade brottsligheten som polisanställda har enligt de särskilda regler som infördes i april 2024.

Utvärdering

I kommittémotion 2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 1 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör låta genomföra en förutsättningslös utvärdering av den föreslagna nya bestämmelsen om förolämpning mot tjänsteman och dess effekter efter tre år. Motionärerna befarar att bestämmelsen kommer att skapa merarbete hos åklagare och domstolar som inte svarar mot något reellt skydd för de offentliganställda.

I kommittémotion 2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 föreslår motionärerna att regeringen ska låta utvärdera vilken preventiv effekt den föreslagna ändringen i förvaltningslagen om beslutsfattarens namn i underrättelser får på förekomsten av våld, hot och trakasserier mot offentliganställda. Motionärerna ser en risk att åtgärden inte kommer att uppnå sitt syfte.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att offentliganställda i hög grad är utsatta för våld, hot och trakasserier. Utsattheten har ökat över tid och utgör ett demokratiproblem som kräver åtgärder. Riksdagen har också, på utskottets förslag, riktat flera tillkännagivanden till regeringen i frågor om skyddet för offentliganställda mot bl.a. våld och hot.

Lagförslaget om ändringar i brottsbalken

Som regeringen framhåller spannar frågan om våld, hot och trakasserier i arbetslivet över många områden inom samhället. En central del utgörs av arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön, i vilket det ingår att förebygga och hantera våld, hot och trakasserier mot personalen. Förebyggande och trygghetsskapande åtgärder från arbetsgivarens sida utgör ett mycket viktigt medel för att minska personalens utsatthet. Som också betonas i propositionen är dock problembilden i fråga om offentliganställdas utsatthet mångfasetterad och behöver belysas i olika sammanhang och ur skilda perspektiv. Även om arbetsgivaransvaret är en viktig del i det arbetet står det klart att problemet kan behöva adresseras även genom åtgärder på andra områden, t.ex. genom förändringar av det straffrättsliga regelverket. Att stärka skyddet för offentliganställda är enligt regeringen ett angeläget och pågående arbete som alltså kräver åtgärder inom flera olika områden.

Regeringen föreslår därför i den nu aktuella propositionen att det straffrättsliga skyddet i brottsbalken för tjänstemän och utövarer av vissa samhällsnyttiga funktioner ska moderniseras och stärkas. Det handlar sammanfattningsvis om ett starkare skydd för tjänstemän mot våld eller hot, ett starkare skydd mot trakasserier genom brottet angrepp mot tjänsteman, ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman, en modernisering av brottet våldsam motstånd samt ett starkare skydd mot upprepade trakasserier genom brottet olaga förföljelse. De föreslagna straffskärpningarna syftar till att både tillgodose allmänpreventiva intressen och säkerställa att utmätta straff är proportionerliga i förhållande till brottens allvar.

Mot att lagförslaget om ändringar i brottsbalken antas har det väckts en motion om avslag i de delar som gäller skärpta straffskalor och det nya brottet förolämpning mot tjänsteman. Utskottet konstaterar att regeringen tämligen utförligt har motiverat sitt förslag i dessa delar, i enlighet med vad som delvis återgetts ovan. Vidare överensstämmer regeringens förslag med det som den underliggande utredningen föreslog, och de flesta remissinstanser har också

instämt i förslaget eller har inte invänt mot det. Utskottet anser därför att lagförslaget om ändringar i brottsbalken bör antas av de skäl som anförs i propositionen. Därmed avstyrker utskottet motion 2024/25:3381 (MP) yrkandena 1 och 2 om avslag på propositionen i angivna delar och om ett tillkännagivande till regeringen om förebyggande åtgärder och arbetsmiljöinsatser. Vidare bedömer utskottet att motion 2024/25:2233 (M), om ett starkare straffrättsligt skydd för offentliganställda, får anses tillgodosedd genom lagförslaget. Även den motionen bör därför avslås.

Lagförslaget i övrigt

Utskottet konstaterar att regeringens lagförslag i övrigt gäller beslutsfattares namn i skriftliga underrättelser om beslut, sekretessskyddet för offentliganställdas uppgifter samt en ny forumregel för brottmål där det förekommer säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det har inte väckts någon motion som går emot att dessa lagförslag nu antas. Utskottet tillstyrker därför lagförslagen av de skäl som anförs i propositionen.

Riksdagens tillkännagivanden

Utskottet har inte några invändningar mot hur regeringen i propositionen har redovisat riksdagens tillkännagivanden.

Exponering av beslutsfattares namn

När det gäller motion 2024/25:3370 (C) yrkande 2, om att regeringen bör låta utreda ett bredare skydd för offentliganställda när det gäller exponering av beslutsfattares namn, vill utskottet anföra följande. Utskottet konstaterar att den nya reglering som utskottet ovan ställt sig bakom ger ett uttryckligt stöd för att i vissa fall utelämna namn i en skriftlig underrättelse om beslut. Sålunda behöver underrättelsen aldrig innehålla uppgift om en beslutsfattares namn om det kan befaras att personen utsätts för hot, trakasserier eller annan allvarlig olägenhet. Detsamma gäller namnet på den som har varit föredragande eller medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Regeringen har framhållit att ett huvudsakligt syfte med den nya bestämmelsen är att begränsa olämpliga ageranden och kontaktförsök från den enskilde som sker i affekt. Genom att fördröja en eventuell kontakt mellan beslutsfattaren och mottagaren av underrättelsen minskar den risken. På det sättet anser regeringen att förslaget har förutsättningar att stärka skyddet för offentliganställda när det gäller t.ex. hot och trakasserier. Regeringen har också pekat på att utredningens kartläggning visar att Kronofogdemyndigheten har uppfattat det som verkningsfullt att minska exponeringen av anställdas namn i underrättelser, och det beskrivs ha haft en positiv inverkan på personalens trygghet. Dessutom har merparten av remissinstanserna tillstyrkt förslaget eller har inte invänt mot det, och förslaget har även getts ett något vidare tillämpningsområde än utredningens förslag för att göra det mer ändamålsenligt och verkningsfullt.

Vid sidan av detta noterar utskottet också det utredningsförslag som beskrivs ovan om ett stärkt skydd för personuppgifter som offentliggörs i söktjänster. Utredningsförslaget syftar bl.a. till att komma till rätta med problem-bilden att information som i dag är lättillgänglig genom söktjänster kan användas för att kartlägga offentliganställda för att sedan utsätta dem för hot eller trakasserier. Förslaget har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet.

Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av det aktuella motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Utvärdering

Regeringen har i propositionen redogjort för sin bedömning av vilka konsekvenser lagförslagen kommer att ha, i enlighet med vad som delvis återgetts ovan. När det gäller det nya brottet förolämpning mot tjänsteman har regeringen anfört att det blir tydligt vad en tjänsteman inte ska behöva tåla i sitt arbete. Brottet kan också fylla en funktion på så sätt att det blir ett verktyg för att hindra en eskalering av en situation som annars hade kunnat leda till värre följder. Vidare har regeringen bedömt att den tydliga signal som de straffrättsliga förslagen i propositionen innebär i kombination med att regelverket blir mer ändamålsenligt kan bidra till att också anmälningsbenägenheten ökar, vilket är en viktig faktor för att ändringar i det straffrättsliga regelverket ska få effekt. Kopplat till detta noterar utskottet också vad regeringen framfört om att åtalsregleringen för det nya förolämpningsbrottet kan bidra till att kriminaliseringen får ett praktiskt genomslag.

När det gäller den nya bestämmelsen om beslutsfattares namn i underrättelser har regeringen anfört att den syftar till att bidra till att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier. Sammanfattningsvis har regeringen bedömt att bestämmelsen i den lydelse som regeringen lagt fram är mer ändamålsenlig än utredningens förslag och att den bör kunna leda till en minskad utsatthet för våld, hot och trakasserier för offentliganställda. Bestämmelsen kan alltså enligt regeringen förväntas ha en viss brottsförebyggande effekt.

Utskottet finner inte skäl att rikta ett tillkännagivande till regeringen med anledning av vare sig motion 2024/25:3370 (C) yrkande 1, om en utvärdering av den nya bestämmelsen om förolämpning mot tjänsteman, eller motion 2024/25:3381 (MP) yrkande 3, om en utvärdering av den nya bestämmelsen om beslutsfattares namn i underrättelser. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Reservationer

1. Lagförslaget om ändringar i brottsbalken, punkt 1 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) avslår regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken i de delar det avser 4 kap. 4 b § 16, 17 kap. 1 § andra stycket och 17 kap. 3 § samt antar lagförslaget i övrigt med den ändringen att

- ordet ”eller” ska införas i 4 kap. 4 b § 15 efter ”brott,”,
- uttrycket ”tre år” i 17 kap. 1 § första stycket ska bytas ut mot ”två år”,
- i 17 kap. 2 § första stycket

dels uttrycket ”1 och 3 §§” ska bytas ut mot ”1 §”,

dels uttrycket ”två år” ska bytas ut mot ”sex månader”,

– uttrycket ”lägst sex månader och högst sex år” i 17 kap. 2 § tredje stycket ska bytas ut mot ”högst fyra år”,

– uttrycket ”1–4 §§” i 17 kap. 5 § första stycket och 6 § ska bytas ut mot ”1, 2 och 4 §§”,

b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,

bifaller delvis proposition 2024/25:141 punkt 1 och avslår motion

2024/25:2233 av Johanna Rantsi (M).

Ställningstagande

Jag håller med om att offentliganställdas ökade utsatthet är ett allvarligt problem och att samhället måste agera för att denna yrkesgrupp ska ha ett starkt skydd mot våld, hot och trakasserier. Jag kan dock inte ställa mig bakom regeringens förslag om straffskärpningar i form av skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman och grovt angrepp mot tjänsteman. Samma sak gäller förslaget om att införa ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman, som också i praktiken innebär en straffskärpning. Enligt min uppfattning finns det nämligen inte något behov av dessa straffskärpningar, och som flera remissinstanser har invänt är de heller inte ändamålsenliga eller evidensbaserade i sig. Vidare kan proportionaliteten ifrågasättas. Kritik kan också riktas mot den ökade överlappning mellan straffskalorna för brott av normalgraden och grova brott som förslaget medför.

Det är i huvudsak andra typer av åtgärder än straffskärpningar som behövs för att åstadkomma ett starkare skydd för offentliganställda och därmed komma till rätta med problembilden. Som Fackförbundet ST särskilt har pekat på kan mycket göras med utgångspunkt i arbetsgivarens arbetsmiljöansvar och i syfte att stärka medarbetarskyddet. Vidare menar jag att det mest effektiva sättet att minska hot och våld mot offentliganställda är att satsa på förebyggande åtgärder och stöd till de yrkesgrupper som är särskilt utsatta.

Jag anser därför sammanfattningsvis att riksdagen bör avslå lagförslaget om ändringar i brottsbalken i de delar det avser dels skärpta straffskalor, dels införandet av det nya brottet förolämpning mot tjänsteman. Dessutom bör riksdagen rikta ett tillkännagivande till regeringen om att förebyggande åtgärder och arbetsmiljöinsatser måste vara en central del av arbetet för att skydda offentliganställda.

2. Exponering av beslutsfattares namn, punkt 3 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag har tidigare i betänkandet ställt mig bakom lagförslaget om ett uttryckligt stöd för att utelämna beslutsfattares namn i underrättelser. Denna reglering räcker dock enligt min mening inte hela vägen. Parten har ju fortfarande möjlighet att på eget initiativ vända sig till myndigheten och få reda på vem som har fattat det beslut som underrättelsen avser, och namnet ger då tillgång till en mängd annan personlig information via internetbaserade söktjänster. Detta ska jämföras med att polisanställda som arbetar mot den organiserade brottsligheten i vissa fall kan använda en annan uppgift än sitt namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder samt att sekretess gäller för uppgifter som kan bidra till upplysning om identiteten på den anställde. Jag konstaterar att tjänstemän hos en rad andra myndigheter inte sällan kommer i kontakt med samma personer. Dessa offentliganställda bör ha ett motsvarande skydd som polisanställda.

Regeringen bör därför låta utreda hur fler offentliganställda kan få samma skydd mot den organiserade brottsligheten som polisanställda har enligt de särskilda regler som infördes i april 2024. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Utvärdering, punkt 4 (C)

av Ulrika Liljeberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 1 och

avslår motion

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag har tidigare i betänkandet ställt mig bakom lagförslaget om det nya brottet förolämpning mot tjänsteman som syftar till att stärka det straffrättsliga skydd som finns i dag mot förolämpningar genom de allmänna bestämmelserna i brottsbalken om ärekränkingsbrott. Tanken är att det ska kunna beaktas att brottet är ett angrepp mot både enskilda och allmänna intressen, och brottet ska ligga under allmänt åtal utan någon särskild åtalsregel.

Jag ser dock vissa risker med det nya brottet, och det är därför angeläget att tillämpningen av bestämmelsen i fråga och dess konsekvenser följs upp noga. Det måste säkerställas att den nya bestämmelsen i praktiken inte skapar merarbete hos åklagare och domstolar som inte svarar mot något reellt skydd för de offentliganställda.

Regeringen bör därför låta genomföra en förutsättningslös utvärdering av den nya bestämmelsen om förolämpning mot tjänsteman och dess effekter efter tre år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Utvärdering, punkt 4 (MP)

av Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 och

avslår motion

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag har tidigare i betänkandet ställt mig bakom lagförslaget om ett uttryckligt stöd för att utelämna beslutsfattares namn i skriftliga underrättelser om beslut. Det ställningstagandet överensstämmer med ståndpunkten hos merparten av remissinstanserna i ärendet. I likhet med vad flera remissinstanser och även Lagrådet har anfört ser jag dock en risk att den nya regleringen inte kommer att vara en tillräckligt effektiv åtgärd för att minska offentliganställdas utsatthet.

Eftersom det alltså finns en risk att åtgärden inte kommer att uppnå sitt syfte anser jag att regeringen bör låta utvärdera vilken preventiv effekt den aktuella regleringen faktiskt får på förekomsten av våld, hot och trakasserier mot offentliganställda. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilt yttrande

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m. (V)

Gudrun Nordborg (V) anför:

Jag instämmer med regeringen i vikten av att minska offentliganställdas utsatthet för våld, hot och trakasserier. Utsattheten är ett allvarligt problem som i förlängningen hotar vår demokrati. Den leder till att det finns offentliganställda som, medvetet eller omedvetet, underlåter att vidta tjänsteåtgärder eller fatta beslut. Det förekommer också att beslut anpassas på grund av risken för att bli utsatt för våld eller hot. Detta framgår tydligt av undersökningar och rapporter från bl.a. Fackförbundet ST, Vision och Akademikerförbundet SSR.

Regeringens nu aktuella proposition fokuserar på straffrättsliga åtgärder och ändrade sekretessregler för att komma till rätta med problembilden. Jag är visserligen något tveksam till vissa delar av propositionen men tycker att de tyngre förslagen är bra i sig, och jag har därför valt att ställa mig bakom propositionen i dess helhet.

När det särskilt gäller det föreslagna nya brottet förolämpning mot tjänsteman konstaterar jag att kränkande yttranden och tillmälen är en av de vanligaste formerna av trakasserier som offentliganställda utsätts för. Det drabbar anställda i en rad olika verksamheter, bl.a. handläggare som beslutar om tillstånd, ersättningar eller bidrag. Särskilt kvinnliga polisanställda utsätts ofta för grova förolämpningar med anspelning på kön. Samtidigt är antalet lagföringar per år för förolämpning enligt de befintliga, allmänna bestämmelserna i brottsbalken relativt lågt. Med anledning av farhågor från några remissinstanser om gränsdragningsproblem kopplade till det nya brottet framhålls det i propositionen bl.a. att det för straffansvar typiskt sett bör förutsättas att det är fråga om opåkallade angrepp som träffar tjänstemannen på ett mer personligt plan, inte angrepp som endast är förargande eller olämpliga. Det kan, tilläggs det, t.ex. vara fråga om kränkande uttalanden som anspelar på någons etniska ursprung, sexuella läggning, könstillhörighet eller på något funktionshinder eller särpräglad drag i utseendet i samband med ett ingripande eller annan myndighetsutövning. Därmed förutsätter jag att den nya bestämmelsen inte kommer att tillämpas på ett sätt som står i strid med människors rätt till yttrandefrihet.

Med detta sagt är det dock enligt min mening främst åtgärder på arbetsmiljöområdet och tillräckliga budgetsatsningar som krävs för att verkligen minska offentliganställdas utsatthet. Jag anser att den generellt försämrade arbetsmiljön, nedskärningarna och den ökade stressen inom den offentliga sektorn har lett till en press på offentliganställda som i sin tur är en grogrund för en större utsatthet för våld, hot och trakasserier. Av kommittémotion 2024/25:952 Arbetsmiljö och arbetstid framgår de åtgärder som jag och mitt parti anser behövs för att åstadkomma en bättre arbetsmiljö.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:141 Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900).

Följdmotionerna

2024/25:3370 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av den nya bestämmelsen om förolämpning mot tjänsteman och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda ett bredare skydd för offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3381 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:141 i den del som avser skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, angrepp mot tjänsteman och grovt angrepp mot tjänsteman samt införande av ett nytt brott, förolämpning mot tjänsteman.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebyggande åtgärder och arbetsmiljöinsatser måste vara en central del av arbetet för att skydda offentliganställda, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera vilken preventiv effekt den föreslagna ändringen i förvaltningslagen får på förekomsten av våld, hot och trakasserier mot offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:2233 av Johanna Rantsi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i motionen om att bekämpa hat, hot och våld mot offentliganställda och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 4 kap. 4 b § och 17 kap. 1, 2, 4–6 och 16 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 kap. 3 §, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2024/25:123 Föreslagen lydelse

4 kap.

4 b §

Den som förföljer en person genom att begå eller på annat sätt medverka till brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,

2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,

3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,

4. hemfridsbrott enligt 4 kap. 6 § första stycket eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 § andra stycket,

5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §,

6. olovlig identitetsanvändning enligt 4 kap. 6 b §,

7. olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c §,

8. ofredande enligt 4 kap. 7 §,

9. uppmaning till självmord eller oaktsam uppmaning till självmord enligt 4 kap. 7 a §,

10. förtal eller grovt förtal enligt 5 kap. 1 eller 2 §,

11. sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 10 § första stycket eller sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § andra stycket,

12. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,

13. ringa skadegörelse enligt 12 kap. 2 §, *eller*

14. våld eller hot mot tjänsteman enligt 17 kap. 1 § första stycket eller försök till sådant brott,

15. angrepp mot tjänsteman enligt 17 kap. 2 § första och andra styckena eller försök till sådant brott,

16. förolämpning mot tjänsteman enligt 17 kap. 3 §, eller

14. överträdelse av kontaktförbud eller överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud

17. överträdelse av kontaktförbud eller överträdelse av utvidgat eller särskilt utvidgat kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud

döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för *olaga förföljelse* till fängelse i högst fyra år.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

1 §¹

Den som med våld eller hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag,
2. har innefattat hot som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag, eller
3. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

2 §²

Den som, på något annat sätt än som anges i 1 §, otillbörligen utför en gärning som syftar till att tvinga eller hindra en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller att hämnas för en åtgärd i myndighetsutövningen och som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hotar med en sådan gärning, döms

Den som med våld eller hot om brottslig gärning angriper en tjänsteman vid hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen döms för våld eller hot mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst tre år. Detsamma gäller om någon på detta sätt angriper en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller inte gjort vid myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grovt våld eller hot mot tjänsteman till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

Den som, i annat fall än som avses i 1 och 3 §§, angriper en tjänsteman eller dennes närstående genom en brottslig gärning vid tjänstemannens myndighetsutövning eller för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen, döms för angrepp mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst två år.

¹ Senaste lydelse 2019:1162.

² Senaste lydelse 2016:508.

för förgripelse mot tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

Detsamma gäller den som i sådant syfte angriper en tjänsteman eller dennes närstående genom någon annan otillbörlig gärning som för tjänstemannen medför lidande, skada eller annan olägenhet, eller hot om sådan gärning.

För angrepp mot tjänsteman döms även den som genom en sådan gärning som avses i första stycket angriper en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet, eller dennes närstående, för vad tjänstemannen har gjort eller inte gjort vid myndighetsutövningen.

Om brottet är grovt döms för grov förgripelse mot tjänsteman till fängelse i högst fyra år.

Om brottet är grovt döms för grovt angrepp mot tjänsteman till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. har innefattat våld av allvarligt slag mot tjänstemannens närstående,

2. har innefattat hot mot tjänstemannens närstående som påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller som annars har varit av allvarligt slag,

3. har avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada, eller

4. annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

3 §³

Den som angriper en tjänsteman vid hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga fram, hindra eller hämnas för en åtgärd vid myndighetsutövningen, genom att rikta beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot tjänstemannen döms, om gärningen är ägnad att kränka tjänstemannens självkänsla eller värdighet, för förolämpning mot

³ Tidigare 17 kap. 3 § upphävd genom 1975:667.

tjänsteman till böter eller fängelse i högst sex månader.

4 §⁴

Den som, *utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt*, genom att sätta sig till motvärn eller *eljest* med våld *söker* hindra någon i hans myndighetsutövning, *dömes* för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som, i *annat fall än som avses i 1 och 2 §§*, genom att sätta sig till motvärn eller *annars* med våld *försöker* hindra en tjänsteman vid hans *eller hennes* myndighetsutövning, *döms* för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.

5 §⁵

Bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ ska också tillämpas, om någon på sätt som anges där *förgriper sig mot* eller hindrar den som enligt särskild föreskrift ska ha samma skydd som är förenat med myndighetsutövning eller den som är eller har varit kallad att biträda förrättningsman vid en åtgärd som omfattas av sådant skydd.

Bestämmelserna i 1 och 2 §§ ska också tillämpas, om någon på sätt som anges där *förgriper sig mot* en utövare av viss samhällsnyttig funktion i hans eller hennes tjänsteutövning.

Med utövare av viss samhällsnyttig funktion avses

1. hälso- och sjukvårdspersonal,
2. socialtjänstpersonal,
3. räddningstjänstpersonal, och
4. utbildningspersonal inom skolväsendet och högskolan.

6 §⁶

Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska i sin tjänsteutövning vara skyddade enligt bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. För försök eller förberedelse till brott enligt 1 § mot en sådan person tillämpas 16 §.

Tjänstemän vid Internationella brottmålsdomstolen ska i sin tjänsteutövning vara skyddade enligt bestämmelserna i 1–4 §§ på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. För försök eller förberedelse till brott enligt 1 eller 2 § mot en sådan person tillämpas 16 §.

⁴ Senaste lydelse 1975:667.

⁵ Senaste lydelse 2023:494.

⁶ Senaste lydelse 2009:1281.

16 §⁷

För försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, *grov förgripelse* mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling eller grovt skyddande av brottsling döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till främjande av flykt.

För försök, förberedelse eller stämpling till våld eller hot mot tjänsteman, grovt våld eller hot mot tjänsteman, *angrepp mot tjänsteman, grovt angrepp* mot tjänsteman, övergrepp i rättssak, grovt övergrepp i rättssak, skyddande av brottsling eller grovt skyddande av brottsling döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till främjande av flykt.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2025.

⁷ Senaste lydelse 2023:494.

2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 19 kap. 12 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 19 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

2 a §

Åtal ska tas upp av Stockholms tingsrätt, om handlingarna innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Vid sådana åtal ska 3 § första stycket inte tillämpas, i den del åtal får väckas vid annan rätt än Stockholms tingsrätt.

Vid sådana åtal ska inte heller 12 § andra stycket tillämpas.

12 §¹

Det som sägs i detta kapitel ska tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål.

Detta kapitel ska tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål och utredningen inte innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Åtal för brott som ska prövas gemensamt med en fråga om häktning enligt 24 kap. 13 a § får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 2 juli 2025.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för åtal som har väckts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2021:285.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 23 kap. 8 § och 39 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 23 kap. 5 a §, och närmast före 23 kap. 5 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

Polisprogrammet

5 a §

Sekretess gäller i utbildningsverksamhet vid universitet och högskolor som avser grundutbildning till polisman för uppgift om en enskilds personnummer, födelsedatum, bostadsadress och privata telefonnummer, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

8 §¹

Den tystnadsplikt som följer av 1 § inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 2–5 §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift som hänför sig till annat än ett ärende om tillrättaförande av en elev eller skiljande av en elev från vidare studier.

Den tystnadsplikt som följer av 2–5 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift som hänför sig till annat än ett ärende om tillrättaförande av en elev eller skiljande av en elev från vidare studier.

¹ Senaste lydelse 2018:1919.

39 kap.**3 §²**

Sekretess gäller i annat fall än som avses i 1 och 2 §§ i personaladministrativ verksamhet för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

I annat fall än som avses i 1 och 2 §§ gäller även sekretess, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i den personaladministrativa verksamheten hos en myndighet där personalen särskilt kan riskera att utsättas för våld eller lida annat allvarligt men, för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Vidare gäller sekretess i personaladministrativ verksamhet för uppgift om en enskilds bostadsadress, privata telefonnummer och andra jämförbara uppgifter avseende personalen, uppgift i form av fotografisk bild som utgör underlag för tjänstekort eller för intern presentation av myndighetens personal samt uppgift om närstående till personalen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Sekretess gäller också i den personaladministrativa verksamheten hos Riksdagens ombudsmän och, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, hos en myndighet där personalen särskilt kan riskera att utsättas för våld eller lida annat allvarligt men, för uppgift om personnummer och födelsedatum, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2025.

² Senaste lydelse 2017:1076.

4 Förslag till lag om ändring i förvaltningslagen (2017:900)

Härigenom föreskrivs att 33 § förvaltningslagen (2017:900) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

En myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende ska så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövt.

Om parten får överklaga beslutet ska han eller hon även underrättas om hur det går till. Myndigheten ska samtidigt upplysa parten om avvikande meningar som har antecknats enligt 30 § eller enligt särskilda bestämmelser i någon annan författning. En underrättelse om hur man överklagar ska innehålla information om vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och vad som gäller i fråga om ingivande och överklagandetid.

Myndigheten bestämmer hur underrättelsen ska ske. En underrättelse ska dock alltid vara skriftlig om en part begär det. Underrättelse får ske genom delgivning.

En skriftlig underrättelse behöver inte innehålla uppgift om en sådan person som avses i 31 §, om det kan befaras att personen utsätts för hot, trakasserier eller annan allvarlig olägenhet.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2025.